

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Elnöki beszéd,

melylyel főtiszteletű Révész Bálint püspök ur a f. évi jul. 19-én kezdődő egyházkerületi közgyűlést megnyitotta.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

Molnár Aladár köznevelés- és közoktatásügyi szabályzata még közgyűlésünk által nem tárgyalatván, e mellett a mult évi nov. és jelen évi jul. elsőbb napjain Budapesten tartott egyetemes tanügyi bizottság munkálatai is tárgyalásra várván, hogy egyházkerületünk észrevételeinek, illetőleg módosításainak kíséretében a szept. 13-ra Budapestre összehívandó convent elibe terjesztethessenek: kényszerülve voltam jelen gyűlést, miután igen tisztelt elnöktársam gr. főgond. ur ő mltsága körülményei számbavétele folytán más időt erre magának nem szakaszthatott, kinek mindnyájunk által oly igen szükségelt jelenlétét nélkülözni nem akarthattam, de hiszen közülünk senki nem akarthatta volna, a szorgos és meleg idő daczára is a mai napra összehívni.

Mielőtt azonban jelzett s más tárgyalásra váró ügyeket tanácskozás alá bocsátanám: szabad legyen a közelmultra s annak ránk nézve nagy horderejű eseményeire visszapillantást tennem.

Alig mult el a híres „pontozatok“ által iskolaönkormányzatunkat fenyegetett vész, újra feltornyosult az a tavaszon a képviselőház asztalára letett középtanodai törvényjavaslatban, melybe a „pontozatok“ kevés változtatással bele lettek szöve. Ennek folytán a mennyiben már a jelzett törvényjavaslat az országos tanügyi bizottsághoz lön utasítva a convent elnöke br. Vay Miklós ő excja indittatva érezte magát, a convent által lett megbízatása folytán a superintendenseket és főgondnokokat ápril 7-re Budapestre értekezés végett összehívni. Én részint azért, mert ez értekezlet megtartására, ő excja által előre megkérdeztetvén, a gyűlésünk utáni időt kértem kitűzteni s azt reményltem, hogy nem is fog ily véletlen összehívatni, részint mivel az apr. 9-re meghirdetett lelkési vizsgák ezt lehetetlenítették is,

a mennyiben már 8-ikra vissza kellett volna jönnöm, ez értekezleten meg nem jelenhettem, de nem jelenhettem meg gróf ur ő méltósága sem. — Mindemellett is azonban az értekezlet megtartatott, s a jelenvoltak által egy a képviselőházhoz intézett petitio szerkesztetett, mely megelőzőleg figyelembe vétel végett a képviselőházi tanügyi bizottsághoz is beadatott, melyet lesz szerencsém előterjeszteni. — Miután azonban e petitiót a tanügyi bizottság semmi figyelembe nem vette: jun. 1-re ismét összehívta ő excja ugyancsak Budapestre az értekezletet. — Azonban időközben a törvényjavaslat a napi rendről levétetett, és az országgyűlés sept. 25-ig elnapoltatván: értekezletünk nem látott szükségesnek újabb teendőt, hanem a conventre relegálta az ügyet, de épen ezért jónak látta a convent idejét az országgyűlés összejövetelét megelőzőleg sept. 13-ra Budapestre kitűzni. A törvényjavaslat napi rendről lett levétetése folytán egy kis szélcsend állott be, melyet azonban ismét megzavart a közoktatási miniszter hitfelekezetünk főhatóságaihoz legközelebb, a jogakadémiákra, illetőleg azok némelyikének beszüntetésére s a megmaradandóknak magasabb színvonalú jog- és államtudományi karokká összeolvasztására vonatkozó intézvénye, melyet a tanácskozás folyamában ismét lesz szerencsém előterjeszteni. Vajha e most kitört fergeteget előre s akkor sejtették volna a testvér egyházkerületek, midőn a jogakadémiák szervezetének ideiglenes szabályzata megjelent, vagy midőn egyházkerületünk egy magyar prot. egyetem létrehozásának eszméjét megpendítette, melyet a dunántuli egyházkerület 1878-ban újabb mozgásba hozott, legközelebb pedig, ha ez egyszerre ki nem vihető volna, egy tanárképezdével összekötött bölcséleti szak létrehozását indítványozta: így talán nem állított vagy nem szervezett volna mindegyik egyházkerület vetekedve különben is rövid életűnek látszó egy-egy jogakadémiát s könnyebben belenyugodott volna azon általam br. Vay Miklós ő excjával bizalmasan s irányadó körökben megbeszélés

végett közlött indítványomba, hogy elég lenne nekünk reformátusoknak egy vagy legfeljebb két jogakadémiát szerveznünk, egyet a két dunai, másikat a két tiszai egyházkerület részére; így most az azokra vesztegetett pénz és tanerőkből könnyű lenne egy bölcséleti szakkal összekötött tanárképezdét egyesült erővel felállítanunk, melyre a középtanodai törvényjavaslat, de saját jól felfogott érdekünk által is elodázhatlanul szorítottunk.

Minő álláspontot fognak a testvéregyházkerületek, sőt saját egyházkerületünk is a kérdéses miniszteri intézvénnyel szemben elfoglalni, azt előre nem tudhatom; annyit azonban mondhatok, hogy sem a jogakadémiák, sem a tanárképezde, illetőleg bölcséleti szak tekintetében tovább így, a hogy eddig voltunk, a particularismus, féltékenység által tétlenségre kárhoztatva, egyetemes érdekünk veszélyeztetése nélkül nem maradhatunk. Ha csak támadást, a protestantismus megsemmisítésére törekvést látnék a miniszteri intézvényben és a középtanodai törvényjavaslatban hangsúlyozott tanárképzésben, úgy nem félnék, nem tartózkodnám a vallásunk s ezzel együtt iskoláink szabadságát, önkormányzati jogait örök időkre biztosító békekötések, elévülhetlen nemzetközi szerződések vértjével fedezve szembeszállani a támadással: de midőn a tudományok fejlődésének, a tanári képességnek mai színvonala mellett a versenytéren az állami intézetekkel szemben megállhatásunk is ugyanazokat követeli, azt kell mondanom, hogy többé ne vesztegeljünk, hanem tegyünk valamit, ne a támadás visszaverésében, vagy hátrálásban, hanem a támadó félleli dicső megmérkőzésben és előrehaladásban keressük a győzedelmet. Azt pedig bátran és megczáfoltatás aggálya nélkül merem állítani, hogy erre egyik egyházkerület sem képes magában, ezt csak egyesült erővel, tömörülve érhetjük el. Miképen a gyenge várak és apró csatározások csak kisebb támadást állhatnak ki s verhetnek vissza, ellenben nagyobb támadással szemben fel kell adni a gyengébb várakat s az azokban volt kisebb seregeknek s apró csatározásoknak összpontosulni és nagyobb várakba vonulni: épen így ha egyes tanintézetek a hatalom s kor követelményeinek meg nem felelhetnek, egy központban összpontosulniok s a tudomány mai követelményeinek megfelelőleg alkotott bástyákkal ellátott s bármi támadást visszaverni, bármi versenytárrsal megmérkőzni képes sereggel védett várba kell vonulniok. Így ha szenved is a particularis érdek, ha elesik is egyik vagy másik tarthatlan tanintézet: de győzelemmel száll ki a harc tüzéből az egyetemes érdek. Máskülö nben

elvesznek az egyes tanintézetek és elvesz az egyetemes érdek is menthetlenül. Ezekből folyó véleményemet, nézetemet volt szerencsém a tanügyi bizottság ülésiben kifejteni, melyeknek jegyzőkönyve a közgyűlés elibe fog érvényes határozathozatal végett terjesztetni.

Ezek után mély tisztelettel üdvözölvén igen tisztelt elnöktársamat, gróf főgondnok ur ő mtsgát, az igen tisztelt esperesi és segédgondnoki kart, az egyházmegyék képviselőit s általában az egész közgyűlést, s magamat kedvező hajlamaikba ajánlván, a gyűlést ezennel megnyitom, s a nagy fontosságú tanácskozásokra tisztelettel felkérem.

Tűnődések.

(Folytatás.)

Az egyháznak nemcsak jó predikátorokra, katechetákra, egyoldalú szobatudósokra, szorgalmas gazdákra s több e félékre van szüksége, hanem pásztorokra, különösen, kik szeretik, ápolják, oltalmazzák, a jóra beszéd és tett által képezik és soha el nem hagyják hiveiket.

Nagybecsű, megmérhetlen jelentőségű és fontosságú a hü és buzgó lelkipásztorkodás, mely nemcsak elhinti a jó magvakat, hanem azok kikeléséről és megéréséről is gondoskodik s felügyel, hogy a tiszta búzát a konkoly el ne nyomja, hogy egyházában mindenek ékesen és jó renddel folyjanak, hogy a szeretet áldásait élvezze szegény, árva, koldus és elhagyatott. Ámde a mily szép és becses, ép oly nehéz és kényes dolog is nálunk a lelkipásztorkodás, illetőleg a lelki gond, sok egyes ágaiban.

Ma ugyan mi nálunk lelki gondozásról beszélni nagyon szerényen lehet; a szószéki tanításon, a szorosán vett liturgikus teendőkön s az egyházi igazgatáson, az iskolák látogatásán kívül nálunk alig terjed egyébre a lelkészek gondja s vajha itt is úgy, mint kellene! — Ki az a mi lelkészeink közül, a ki egyháza hív. it saját tühelyöknél keresné fel, hogy belássa, ismerje azok életviszonyait, lelki és anyagi állapotját, szükségait, vágyait, óhajait. Pedig ha e személyes érintkezés nem a kíváncsiság kifolyása, nem is pusztá időtöltés, hanem a szeretetnek, lelkipásztori hűségnek ténye, akkor annak hasznai kiszámíthatlanok. — Az által a hívek és a lelkész közt egy benső, szent kapocs képződik, mely a leg-erősebben fűzi a lelkeket össze; kifejlődik a bizalom, mely feltárja a szív és az ajk örömét és panaszát egyiránt; s a lelkész ha van érző szive, segítő ereje s tanácsadó elméje, üdvöt és áldást hozhat az egyes házakba, egész gyülekezetébe. Igenis, mert ez érintkezés által mintegy hívei üterén tartva kezét, ismerve azok vérlüktetését, a leghelysb diagnosist állapíthatja meg, mely a gyógyítás és segítés conditio sine qua non-ja. Ez érintkezés által bepillantást nyer hívei lelkébe, megismeri érzelmeiket, vágyaikat, gondolatvilágukat. Ezen ismeret teheti bölcsésé gyülekezete, hívei körüli forgolódásában; ez képesíti a gyülekezete sikeres igazgatására; ez ismeret adja neki, mint szónoknak kezébe a kulcsot, hogy a szívek ajtaját felnyissa s azokba az ige áldásait rakja le.

A néhány évvel ezelőtt meghalt Székács Józsefről tudva van, hogy őt a budapesti magyar ev. egyház hívei a rajongásig szerették és tisztelték, beszédén bámulattal csüggték. S bár tudománya és ékes szólása országosan elismert vala, nagy népszerűségét s áldásteljes működését nem ezeknek magoknak, hanem egyszersmind az általa annyi kedvvel s gyöngédséggel gyakorolt lelki gondnak köszönheté. S ez által annyira kifejlődött nála az ő kedvelt híveivel való érintkezés szüksége, hogy midőn a superintendensi hivatal sok águ s különösen irodai teendői lelkipásztori kedves kötelességei teljesítésében gátolták, később volt a szuperintendensségről lemondani, mint a szeretett lelkipásztor gondját és örömét nélkülözni.

De bármennyire beismerjük is az ily értelemben vett lelkipásztori gond szükségét, áldásait és üdvös voltát, s bármennyire óhajtjuk is azt az egyház virágzásáért, a hívek lelki üdvéért, egyszersmind be kell ismernünk azt is, hogy az nálunk magyar reformátusoknál több oknál fogva ma igen nehéz.

Először is nehéz azért, mert szokatlan; népünk annak áldásait nem ismervén, nem érzi szükségét s erősen visszataszénék neki, vagy legalább gyanakodásra adna okot, egyes esetekben tehernek, alkalmatlankodásnak, tolakodásnak tartaná, ha valamely új lelkipásztor a lelki gondból kifolyólag látogatást tenne az egyes házaknál, felkeresné a bánkódó özvegyet, az árvát, elhagyatott szegényt és beteget gyámolítás, erősítés, vigasztalás végett. Nem képzelet után állítom, a valóságból tanultam az itt elmondottakat. A népet hát még szoktatni kell, hogy hidegen ne fogadja a hozzá belépő lelkészt, ki meleg szívvvel közelit hozzá; úgy kell nevelni, hogy tehernek ne tekintse annak megjelenését, ki az élet terheit elvenni vagy legalább megkönnyebbíteni jött oda. Ámde a nagyra nőt cserfát csak törni és vágni lehet, meghajtani nem. A téves nézetek, ferde fogalmak, elfogultság rabjait: a felnőtt vagy vén embereket nevelni, szoktatni bajos vagy éppen lehetetlen is; itt erőszakkal, hatalmaskodással fellépni sem nem szabad, sem nem tanácsos. — Kezdjük hát a szent és áldásos munkát azoknál, kik előítélet, szokás, elfogultság által nem zárják el szíveiket, lelkeiket előlünk; kik magokhoz közel bocsátanak s kiket magunkhoz szorosán kapcsolhatunk. Menjünk az ártatlan, a gyanutól el nem foglalt gyermekekhez. Ezeket kell a lelkésznek barátaivá tenni, magához szoktatni, lassanként nézetei és érzelmei osztályosaivá tenni, hogy majd később őket vezethesse, hogy általok nagy és nemes céljait végrehajthassa.

A zsarnokok és szabadelvűek egyaránt tudják és vallják: hogy a kié az iskola, azé az élet, azért igyekeztek és igyekeznek az ifjuság nevelését kezeikbe venni. Az egyháznak és az egyház embereinek is tudni kell ezt az igazságot, mely a lelkipásztorra nézve még sokkal jelentősebb mint bárkire másra nézve. Az állam, az egyház a maga szellemét átplántálhatja, a maga bélyegét nyomja reá az ifjuság lelkére, ha érti a maga mesterségét; az egyház e funkcióját főleg a lelkipásztor közbejöttével hajtja végre, de az eszéyes lelkipásztor ebbeli kötelességét s munkakörét felhasználja arra is, hogy a gyenge gyermekek szívet, lelkét kiismerje, szeretetével magához vonzza, azok bizodalját és ragaszkodását megnyerje. Épen azért különösen a népiskola a lelkipásztorokodás leghálásabb, legjutalmazóbb s mondhatni letermészetesebb talaja. Az a föld az, mely nem csalja ma-

a hü munkást; azon alap az, mely nélkül az egyház gyökerei szilárdan nem állhatnak s épen azért azok, kik az egyháznak és vallásnak bukását, lassú elhervadását óhajtják, a népiskolától akarják minden áron megfosztani és megrabolni.

A magyar ref. egyház az ő reformátusok példájára híven ápolja iskoláit, s különösen a népiskolákat is; a lelkészeknek pedig kötelességévé tette és teszi azok gondozását és felügyeletét, mely kötelesség nem egyedül abban áll, hogy az egyházi felsőbbség rendeletei s az államtörvény határozmányai pontosan végrehajtsanak, hanem egyszersmind abban is, hogy az iskolákban az egyház szelleme éljen, abban valódi keresztyén erkölcs és szokás honoljanak, a gyermekek s ifjak keresztyéni hitben és erkölcsben, mindenen felett a szeretet példái és tényei által szeretetben s a szeretet gyakorlására neveltessenek és képeztesse. Nem csupán értelmi világosság fénysugarai áradjanak tehát az iskolákból és iskolák által, hanem legyenek azok a vallás és erény alapvetői is, a szeretet melegének hő forrásai. S midőn a lelkész az iskolát e cél felé buzgón vezeti és tereli, emlékezzék meg arról is, hogy az iskola a lelkipásztori gondnak is legbiztosabb alapja és támasza. De hogyan lesz azzá?

(Folyt. köv.)

Viszonzálás

Dóczy Imre nagy-ari ref. tanító urnak e lap 15. és 19. számaiban megjelent „Néptanítók tovaképzése” című cikkére.

(Vége.)

Ne feledjük továbbá, hogy csak az a tanító képes tanítványait alaposan oktatni, a ki az általa tanított tantárgyat oly kiterjedésben és behatóan ismeri, hogy az abban előforduló minden egyes tételt, ismeretet vagy fogalmat világosan és tisztán több oldalról is felfejteni s megmagyarázni képes.

Azokban vizsgáljuk a dolgot közelebbről. Minthogy az oktatásnak nem csupán az a célja, hogy a gyermekeket több, kevesebb ismeretek birtokába juttassuk, hanem a tárgy megismertetése, megmagyarázása által, a gyermek szellemét ébresszük s fejlesszük, értelmességét magasabb fokra emeljük. — Ámde, szerintem, csak az képes bárkit is szellemileg felebb emelni, a ki maga is magasabban áll; csupán azon tanító bírhatja növendékeinek szellemét fejleszteni, a ki maga is szellemileg igazán képzett. Mert hogy a sok közül csak egy esetet említek — nevezetesen: Ugy hiszem, hogy mindenki előtt nagyon természetes lesz azon állításom, hogy a tanítónak azon nyelvet, melyen az oktatást tartja, alaposan és nyelvtanilag értenie, beszélnie s azon szabatosan, az irálytan törvényeinek megfelelően, fogalmaznia kell. Sőt az irodalmat, irodalomtörténetet is ismerni, vajmi kívánatos; mert csak az oktathat nemzeti szellemben, a ki kellőleg tájékozott nemzetének irodalmában. — És fájdalom uraim! hányan vannak olyan tanítók, kik eme fentebbi kellékekkel ildomos műveltségök mellett sem dicsekedhetnek!

Dóczy ur hivatolt czike 1, 2, 3, 4. pontja alatt érintett, a tanítók tovaképzését célzó módozatai mint p. o. olvasás, egyházmegyei vizitációban részvét, művelt embe-

rekkel társalgás, tanító egyletek" stb. ezek mind megannyi üdvös és nem kis fontossággal bíró kellékek ugyan, de csakis elősegítők arra: hogy a tanító a rohamos léptekkel haladó kortól el ne maradjon. De hogy eme módozatok mellett a tanító a többnemű tudományokból, bizonyos mennyiségű positiv tudományos ismeretet szerezzon, melylyel a kívánt tanképesítési vizsgát véres verejtékezés nélkül letehesse, már engedelmet kérek, de ebben az egyben Tamás vagyok.

Ha csak a tanító tanítói hivatalát pár évre félre nem teszi s a használatban levő tankönyvek közé nem temeti magát; de így is kérdés: hogy fog-e itt is önmaga boldogulni? bizony Tamás vagyok! . . .

Annyi haszna mégis csak lenne, hogy az illető tanító egy összekuszált ismerethalmaz birtokába jutna; ámde azt okszerűleg, módszertanilag kezelni s mint tananyagot paedagogiailag feldolgozni, nem fogja tudni.

Megvallom, hogy Dóczy urtól ígéretéhez képest, már annyival is inkább célravezetőbb módozatokat bátorkodtam várni, mivel az általam felszínre hozott s egyházkerületünk összes tanítói által melegen felkarolt tanképesítésre előkészítő pótanfolyamot, egy tollvonással egyszermindenkorra kivihetetlennek állította.

Most ha azon módozat, melyet egyéni nézetem szerint felállítottam s e becses lap mult évi 22-ik s e folyó évi 12-ik számában közrebocsátottam, nem életképes, önként következik: hogy ezt hatályon kívül helyező, életrevalóbb, célravezetőbb módozatokat állítson fel; még pedig e tekintetben olyanokat: melyek a már több évek óta működő nem tanképesített néptanítóknak, ne csak tovaképeztetésüket és műveltségüket, hanem és kiváltképen a tanképesítési vizsga letehetését elősegítse s lehetővé tegye. Ha én Dóczy urnak lettem volna p. o. csakis azon véleményemet közöltem volna: hogy az egész egyházkerületbeli nem tanképesített tanítók együttes behívása helyett évenként csakis 2—3 egyházmegyebeli tanítók rendeltenének be a tanképesítő pótanfolyamra.

E módozat megtartása mellett, remélem, hogy e mindnyájunkat oly közelről érdeklő ügy kivihető lesz.

Különben fogadja ön szives érdeklődéseért tisztvársi kézszorításomat s ha e téren s e tárgyban (nt. szerkesztő úr engedelmeiből) találkoznaék még, ne feledjük s szemünk előtt tartsuk azt, hogy: velünk együtt sokaknak egyoldalú képeztetésünk van s gyakran nem vagyunk képesek ismereteinket munkánkkal, az elméletet a gyakorlattal helyesen egybe kapcsolni. No de épen ez képezi sarkpontját a társadalom előhaladásának, hogy a jelen javítsa vagy teremtsen meg a jövő számára azt, mit a mult elhibázott vagy elmulasztott.

Stiglicz Albert,
f.-almási ref. tanító-organista.

Tanáregyesületi gyűlés.

(Vége.)

Másnap jul. 10 ikén korán reggel kényelmes fogatokon a szatmári hegyre rándultunk ki, s Vajay Gábor hegybíró lakásának egyik tágas termében előbb bizottsági gyűlés tartott, majd a közgyűlés folytatása következett.

A közgyűlésen a bizottság indítványára **Kiss Áron**

esperest és **Dr. Farkas Antal** urak, mint egyházkerületünkben az egyházi és iskolai ügyek vezetése körül kiváló érdemeket szerzett nagy tekintélyű férfiak s ismert buzgó tanügybarátok tiszteletbeli tagokul egyhangulag megválasztattak.

Bokor József tagtárs indítványára elhatározott, hogy ezután a közgyűlésekre nemcsak az egyesület tagjai és általában a tanügy iránt érdeklődő közönség, hanem az ország minden református középiskolája és felsőbb tanintézetei is külön értesítés mellett hívassanak meg.

Olvastattott a pénztárvizsgáló bizottság jelentése, melynek folytán a számadás helyben hagyatott s Oszterlamm Ernő pénztárnoknak köszönet szavaztatott.

A bizottság indítványára jegyzőnek 50 frt tisztelet-díj szavaztatott meg.

Bejelentetett **Mandi Benő** vámos-oroszi lelkésznek és társainak a közvacsora alkalmával tett 100 frtnyi lelkes ajánlata, melyért jegyzőkönyvileg hálás köszönet szavaztatott.

Köszönetet szavazott a gyűlés a tiszavidéki, alföld-fiumei és magyar északkeleti vasut igazgatóságainak azon szivességökért, hogy a gyűlésre utazókat árleszállítás kedvezményében részesítették.

Köszönetet szavazott továbbá Szatmár-Németi szab. kir. város hatóságának és közönségének, a szatmári és németi testvér ref. egyházaknak, a gymnáziumi tanügyi bizottságnak és tanárkarnak az elfelejtethetlen emlékü szives fogadtatásért; köszönetet szavazott a fogadtatást rendező bizottságnak s különösen **Tabajdy Lajos** ref. lelkész, **Páskuj Lajos** apátplebánus és **Novák Antal** kanonok uraknak a vendégek s általában az egyesület iránt sokképen kitüntetett és nemes tettekben nyilatkozó buzgalmukért, nemkülönben **Vajay Gábor** hegybíró és **Fülöp Mihály** erdői uradalmi jószágfelügyelő uraknak, kik a népes gyűlés tagjait vendégeikül elfogadni s házigazdai szivességökkel elhalmozni oly nemes készséggel ajánlkoztak.

Befejeztetett a tanári nyug- és gyámintézet alapszabályainak tárgyalása s a javaslatkészítő bizottságnak köszönet szavaztatván, az alapszabályok felsőbb megerősítés és mivel előbbi életbeléptetés céljából a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés elé terjeszteni rendeltettek.

Beadatott a pályakérdés kitűzésével megbízott küldöttség jelentése, mely szerint a 100 frankos pályázatra e következő kérdés tüzetik ki: „*Tapasztalás szerint a latin nyelv és irodalom iskolai tanítása a jelenben nem mutat fel annyi eredményt, a mennyit attól akár a ráfordított idő, akár a tudomány érdeke szempontjából megkívánni lehet és kell; ennél fogva kutattassanak fel e tünemény okai, továbbá jelöltessenek meg a módok, a melyek által e bajon segíteni lehessen s a középiskolai képzés ez ágának eredménye biztosíttassék.*“ A pályázat módozatai a mult évek lehetnek. — A város által felajánlott pályadíj kérdése meg levén állapítva, a beadási határidő kitűzéséről és egyéb szükséges formáságokról az egyesület bizottsági uton gondoskodik. Az egyházmegye részéről kitűzendő pályakérdés ügye szintén bizottságilag intéztetik el. — A küldöttség javaslatára elfogadtatott azon három rendbeli indítvány is, mely szerint a) a pályakérdések ezután évenként váltakozva tüzessenek ki az általános philosophico-paedagogico-didactikai körből, és az egyes szaktudományok körébe tartozó kérdések közül, b) az egyesület saját pénztárából is tüzjön ki 50 frtos pályadíjat, c) az egyes tanárkarok is terjeszsenek elő pályakérdés-javaslatokat a közgyűlésen.

Ezek után **Bokor József** sáros-pataki tanár olvasta fel a mult évi nevezetesebb tanügyi mozzanatokról szóló szemlét. E mind tartalombeli gazdagság, mind alaki szépség és érdekesség, mind előadásbeli folyékonyág tekintetében kitünő, mondhatnók művészi felolvasás köztetszéssel s méltó elismeréssel találkozott. Évkönyvünknek egyik legbecsesebb darabját fogja képezni. Egyesületünknek jegyzőkönyvileg kifejezett köszönete csak egyszerű összefoglalása lehet azon élénk érdeklődésnek és közhangulatnak, mely a felolvasás folyamát

a hallgatóság részéről kísérte s befejeztével oly hangos éljenzésben nyilvánult.

A jövő évi közgyűlésre *Dr. Bihari Péter* budapesti tanár volt szives a szemlekesztést elvállalni.

Következett *Ladányi Gedeon* értekezése a gymnasiumokban fenálló önképző egyletekről. Általános figyelmet keltő s a gyűlés tagjait közvetlen közelről érdeklő gyakorlati iránymű. *Orosz István* mezőtúri tanár olvasta fel. Érdekes élénk eszmecsere keltett, melynek folyamát azonban az idő előrehaladta miatt néhány perczre meg kelle szakítani.

Gazdag villás reggeli után áttette székhelyét a gyűlés Erdődre, hol gróf *Károlyi Alajos* londoni nagy követ uradalmi jószágfelügyelője, *Fülöp Mihály* ur lakásán folytatott tovább az eszmecsere. Részt vettek ebben *Gergely Károly*, *Géresi Kálmán*, *Szabó Sámuel*, *Melegh Gyula*, *Elek Lajos*, *Vámosi Mihály*, *Szegedi Sándor*, *Futó Mihály*, *Győry Lajos*, *Vozári Gyula* s többen. Végre értekezőnek hálás köszönet szavaztatott, s tanáraink felhívták, hogy az önképző köröket közvetlen tanári felügyelet és szigorú ellenőrzés alatt tartani s azok munkálkodását az értekezésben ajánlott módok figyelembe vétele mellett a lehető leghelyesebb irányban vezetni i gyekezzenek.

Végül elnök *Szegedi Sándor* tisztársai és a bizottság nevében is letette hivatalát s a tisztújítás vezetésére kor-elnökké *Szilágyi István*, korjegyzővé *Orosz István* választattak meg. A lelépett tisztikarnak és bizottságnak köszönet szavaztatott s a szavazatszedő bizottság jelentése kihirdetett. E szerint elnökké lett ismét *Szegedi Sándor*, jegyzővé *Gergely Károly*, pénztárnokká *Osztér Lamm Ernő*, bizottsági tagokká *Debreczenből*: *Nagy Pál*, *Géresi Kálmán*, *Tóth Sámuel*, *Békési Gyula*, *Beczner Frigyes*, *Joó István*, *Pápai Pál*, *Tüdős János*, *Tóth József*, *Kovács János*; vidékről: *Futó Mihály*, *Kovács Imre*, *Szabó Sámuel*, *Győri Lajos*, *Bokor József*, *Vozári Gyula*, *Bodolai László*, *Szilágyi István*, *Barkász Károly*, *Katona Mihály*, *Bokor Imre*, *Homolya István*, *Kun Pál*, *Orosz István*, *Bihari Kálmán*.

Az új tisztikar a bizalomért köszönetet mondva, elfogadta a megválasztatást.

Jegyző bejelentette a gyűlés folyama alatt beiratkozott új tagokat, névszerint: *Hajnal Elek* karczagi lelkészt, *Boross Bálint* szatmári országgyűlési képviselőt, *Mándi Benő* vámosoroszi, *Bartha Mór* sályi ref. lelkészeket, *Kerekes Zsigmond* szatmári kereskedőt és feleségét *Kerekes Zsigmondnét* mint pártoló tagokat, *Orosz István* mező-túri, *Parádi Kálmán* kolozsvári, *Kótai Lajos* szatmári tanárokat, *György Etelka* pápai polg. isk. tanítónőt, *György Lajos*, *Joó Imre* és *Fülöp Imre* tanárjelötteket, mint rendes tagokat, kik a gyűlés által mindnyájan bevételtek.

Ezzel elnök köszönetet mondva a vidéki tagoknak a türelemért, a gyűlést befejezettnak nyilvánította.

Következett a gazdag ebéd. Ez sem mult el eredmény nélkül. A toasztok folyama alatt kezdtük betenni a garasokat. — Erre *Kovács Imre* indítványozta, hogy a ki dictiózni akar, tegyen be legalább egy forintot a tanári gyámintézet javára. Az eredmény 31 frt és 4 kr. Ezzel a gyámintézet alapja meg van vetve. Óhajtandó, hogy reményeinknek megfelelő folytatása következék. Ebéd után a váromot tekintettük meg. Az ifjuság vidám kedvvel tánczra is pezsdült, s mi korosabbak elandalogva a multak emlékein, elgondolók, mily változó a világ folyása s egész készséggel irtuk alá a köszönő levelet a tulajdonos gróf *Károlyi Alajos*nak azon sziveségért, melylyel szerény egyesületünk Erdődön az ő protestáns zsinatok történeti nevezetességű földén találkozott.

Estvére visszatértünk búcsutalálkozóra s a lefolyt két nap eseményei által meghatottan, protestáns tanügyünk s egyesületünk jövője felől új reményre keelve oszlottunk szét. Adja Isten, hogy e reménység teljesüljön.

Gergely Károly,
egyesületi jegyző.

A tiszántuli ref. egyházkerület folyó évi 2-ik közgyűlésének közérdekű tárgyai.

(Folytatás.)

Az egyetemes tanügyi bizottság által, julius első napjaiban megállapított tanterv részletes tárgyalásra nem vétett fel. Óhajtja az egyházkerület, hogy előbb nyomassék ki, osztassék szét s majd azután képezze az a tanácskozás és megvitatás tárgyát. Két általános szempontot azonban, mely a tanterveket jellemzi, már most sem hagyhatott megjegyzés nélkül; egyik, hogy a német nyelv a kötelezett tantárgyak sorából kihagyatott, másik a latin nyelvnek a második osztályban kezdése. Ezen egyházkerület a német nyelvet mint rendes, kötelezett tantárgyat kívánja továbbra is taníttatni, mert ha a gymnáziumi oktatásnak célja az általános műveltségre s tudományos szakpályákra a növendékeket előkészíteni: nélkülözhetlen, hogy az anyanyelven kívül még legalább egy élő nyelvnek oly alapos ismeretére juttassa el a tanulókat — a mint az a legmiveltebb népek középiskoláinál is követett elv — hogy azoknak segélyével a felsőbb iskolai tanfolyamokon tanulmányozásukat megkezdeni képesek legyenek; és hogy ezen élő nyelv az édes anyai nyelvünkön kívül melyik legyen, főképp protestáns középiskoláinknál és a mi sajátságos helyzeti viszonyaink között, legtermészetesebbnek a német nyelv látszik. A mi a latin nyelvnek a 2-ik gymn. osztályra halasztását illeti, azon okon, mert a tanulók legnagyobb része az 1-ső osztályban annak alapos megértésére nem képesek: ezen bajnak megorvoslását és elhárítását inkább úgy tartja az egyházkerület elérhetőnek, ha az elemi osztályokban a magyar nyelv tanítására oly gond fordítatik, a mint az méltán megkövetelhető; mert ha azon iskolákban alaposan és ügyesen vezetnek a növendékek, a latin nyelv sikeres tanítására az 1-ső osztályban már képesítve lesznek.

A Debreczenben felállítandó magyar prot. egyetem ügye újlag szőnyegre került; kimondotta a közgyűlés, hogy egyetemes ref. egyházunkban a tanügynek valódi felvirágzása, nemzeti szellemben és irányban fejlődhetése, a középiskolai oktatásnál a prot. szellem biztosítása és megóvása mulhatlanul megkövetelik egy oly prot. jellemű főiskola felállítását, melyben a hittanszak, jog- és államtudományok karai, önálló bölcsészeti tanfolyam, egybekötetésben tanárképezdével szerveztessenek. És egy ily főiskola érdekében az előmunkálatokat megtenni elhatározta. Egy bizottságot nevezett ezért ki, mely készítsen tervet egy Debreczenben berendezendő magyar prot. egyetemre nézve vegye számításba mennyi anyagi és szellemi tőkével rendelkezik már jelenleg is a debreczeni főiskola és mennyire volna még szükség. E bizottság tagjai: *Révész Bálint* püspök elnökléte alatt *Révész Imre*, *Békési Gyula*, *Balogh Ferencz*, *Kiss Áron*, *Körösi Sándor*, *Joó István*.

A jogakadémiák ügyében leérkezett miniszteri leiratra nézve bevárandónak tartja aze egyházkerület a többi kerületek nyilatkozatait; s az egyetemes ref. egyház által megkerestetni kívánja az országgyűlést, hogy ha a szegény prot. egyház versenyezni kényszerítettik a tanügy terén: az állam jól felfogott érdekei azt követelik, hogy e nemes munkában melylyel a hazai közmívelődésnek szolgál, segélyeztessék is;

és valahára hozassék már tisztába az igazság és méltányosság figyelembevételével a tanulmányi alapok sorsa és ügye.

A magyar ref. segélyegylet pénztárából 1942 frt osztott ki a következő egyházak között: A) 80 frt segélyben részesülnek: a bilkei, nagy-beckereki és bél-zerindi egyházak; B) 40 frt segélyben 33 egyházközség u. m.: Bene, Búcsu, Sáros-Oroszi, Kigyós, Uj-Dávidháza (beregi e. m.); Nagy-Tótfalu. F. Vásárhely, M. Kakucs, Nagy-Rév (bihari e. m.), Apát-Keresztur (émelléki e. m.), Dcmahida, Kaplony, Kis-Majtény (n.-károlyi e. m.) Csepe, Dabólcz, Nevetlenfalu, Mátyfalva, Nagy-Tarna, Tekeháza, Gödényháza (már.-ugocsi e. m.) Csahólcz, Rápólt, Cs.-Ujfalva (szatmári e. m.), Kálló-Semlyén, Sényő, Jákó, Őrmező-Ladány, Karász, Piricse (felsőszabolcsi e. m.) Csávos, Bunya-Szegszárd, Szkulya, Füzes (békés-bánati e. m.); C) 30 frtot 11 egyház: Balazsér, M.-Jánosi, Nyégerfalva, Jánosfalva, Sonkolyos, Ólcsva, Papos, Parasznya, Szaniszló, P.-Darócz, Ura; D) 26 frtot: M.-Csanád és Sonkád.

A jövő tanévre a debreczeni főgymnáziumban a 7-ik osztály mellé párhuzamos szakasz felállítása rendeltetett el, ezen párhuzamos osztályban is, most ideiglenesen a rendes tanárok fognak tanítani nagyon szerény külön díjazásért. Az alsóbb osztályokban a jövő évre is 2 segédtanár alkalmazhatása mondatott ki, fizetésök 500—500 frt,

Nagy vita tárgyát képezte, hogy a gymnáziumi alsó osztályokban testi fenyték alkalmazható-é? — Az egyetemes tanügyi bizottság ugyanis, a gymnáziumi növendékeket illető fegyelmi büntetések közé egy pont alatt felvette, hogy 14 éves korig az illető szülők vagy gyámok beleegyezése mellett, a gymn. tanulók, nagyobb erkölcsi vétségek és megátalkodottság vagy épen másként javíthatatlanság eseteiben a tanári szék által az igazgató-tanár jelenlétében (soha sem nyilvánosan vagy a tanulók jelenlétében): testi fenytéssel is büntethetők. Az egyházkerületi közgyűlés nem fogadta el.*)

(Vége köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Geschichte des Evangeliums in Ungarn

Sammt Siebenbürgen, mit besonderer Berücksichtigung des Liebeswerkes des Gustav-Adolf Vereins und der ungarischen evang. Hülf-Anstalt in diesen Ländern. Von Stephan Linberger evang. Pfarrer in Késmark. Budapest, 1880. (Verlag Von Victor Hornyánszky.) 8. r. 199 l. Ara?

(Vége.)

A magyar reformáció hősi, tragikus történetét a III-ik szakaszban (37—93 l.) „Ellenreformáció“ cím alatt nyújtja szerző. A legterjedelmesebb s megható rész. Rudolf királytól II. József-ig 200 éven vezet át; a Bocskai, Bethlen, Rákóczy, Tökölyi mozgalmak, a gyászévtized, Caraffa véres tettei; az országgyűlések mindig mostohább magatartása és végzé-

*) Valójában sajnálni lehet, hogy ezen felfogást igen sokan úgy tekintik, mintha az által, a régebbi időben szerepelt botbüntetés volna visszaállítva, a midőn azt minden egyes tanár szélire gyakorlatba vétette. Távolról sem, mert a tanári szék szabhatja azt meg s a szülők vagy gyámok beleegyezése kívánatik és mindig az igazgató jelenlétében szolgáltatathatók ki. — Az is sajátságos, hogy a „DEBRECZEN“ lapban úgy van feltüntetve a büntetésnek ezen neme, mint a debreczeni tanárnak indítványa vagy javaslata; a debreczeni tanárkar ezt nem is tárgyalta s így nem is indítványozhatta; tehát sem szemrehányás vagy pengérré állítás, sem dicséret vagy elismerés e tekintetben nem illetheti.

sei elég érdekesen s tömören rajzolják. Közben előadatnak a lutherán testvérek szervező nagy zsinatai, a kálvinista testvérek körében felzajlott Tolnai-féle puritán mozgalmak, szerző a presbyterián elv mellett dicsérendő állást foglal.

A IV-ik szakasz (94—125. l.) az „életre ébredés“ korát rajzolja a jelenkorig. A legtöbb új s eredeti felfogás itt található. Maga e rész — bár nem kivitt, nem teljes s néhol felette hézagos és töredékes — miután töretlen uton mozog, s az olvasót a közel jelen is érdekli, bizonyos előnyt és elevenséget kölcsönöz az egész műnek s becses darab, korrajz. Ennyit általában e szakaszról. A II. József és II. Leopold alatti kedvező változások és fordulatok, a fontosság arányát véve tekintetbe, nagyon is átmenetesen, röviden vázolják, valamint a következő évtizedek is; a patens-korról többet szól, de itt a külföldi olvasó azt kérdeheti: Hát a református testvérek mit tettek autonómiájok védelmére? Ezeknek a testvéreknek szerepe, hogy e divatos szóval éljek, a patens visszavételére okot szolgáltató, erős nyilatkozatukról jó formán említve sincs. Ez is hézagosság. Az irodalmi munkálkodásnak is jó része van az életre ébredésben, e rovat nincs kellőleg méltatva. Ez is hézagosság. Neander szerint az egyénekben mozog az eszme és él, néhány „kegyes“ lelkész és tudósról és egyénről szóló rész tanulságos s méltán foglal helyet: kiváló melegséggel festetik Wimmer, Székács, valóban a kiváló lelkek és egyének nagy áldás a korra, intézményre egyaránt; szegény kor az, hol csak törpékkel s mindennapi alakokkal találkozunk, kik nem törekeshnek „excelsior.“

A regeneratio koronájában gyémántkőnek nevezi szerző az ág. hitv. egyetemes segély-egyletet s megalakulását szebb kor tavaszának tekinti; a tőke 1878-ban 329,988 forintot tett. Mindenesetre gyönyörű haladás, magasztos jel, kivált hogy az egységet a philantropia terén valósítá. Jó aztán az adakozások és alapítványok sora, köztük a Baldácsy-féle is. Mindmegannyi életjelenségek. A felekezeti iskolák mellett hatalmas lánzdását tör szerző, meggyőződését ritka erélyel fejezi ki.

Tetemes tért foglal az utolsó szakaszban kerületenként kimutatása a segélyt igénylő egyházaknak, szórványos helyeknek, leánygyülekezeteknek, pusztuló falvaknak; valóságos szegényügyi statisztika s oly célzattal szerkesztve, hogy úgy a segélyegylet, mint a Gusztáv Adolf egylet figyelembe vegye azokat. E gondos felvétel mindenesetre nagy munkásságot tüntet fel s részvételre hív fel, . . . de mégis inkább a függelékben lett volna helye; és inkább adathalmaz. Hogy Debreczen is (115. l.) t. i. az itteni ág. hitv. szétszórt hívek a *külföldiek* segélyébe ajánlhatnak, szerintem, nem első sorban indokolt. Ha sok ilyen hely és gyülekezeti pont van a segélyzendők sorozatába felvéve, akkor a legfenyegetettebb pontok nincsenek kellőleg megkülönböztetve a mellőzhetőbektől. Ha e mű az „Evangelium története“ — e nevet viseli — akkor némi következtetés van abban, ha a szintén az evangyeliumi tant képviselő és terjesztő reformátusok ellenében kívánatik a debreczeni ág. hitv. gyülekezetecske*) felkaroltatása. Ha csak a reformátusok gyülekezetei és lelkészei és tanítói bővelkednének tagadó, közönyös, naturalisztikus-modern emberekkel, még akkor látnám indokolva az aggó-

*) Hát van-e valósággal ilyen gyülekezet Debreczenben, s miben nyilatkozik életereje?
Szerk.

dást, bár aránylag Debreczenben még most elég jól áll a dolog a hitelv terén a szószerket illetőleg, de az ág. hitv. egyház is tekintélyes számu moderneket ápol kebelében, sőt elkészíti testületében is . . . szerző ott közelében is találhat több élő példányt, kik német nyelven is hirdetik szabadelvű, (tulajdonképen féktelen elvű, korlátlan) nézeteiket, tanaiikat. Egyébiránt ha *kül-segélylyel* (ez ám nem a hazai erő érdeme lesz, és nem a *mi* életrekelésünk ténye leend) Debreczenben is virágzó, fenálló ág. hitv. egyházat hoznak létre, a türelem és szabadság nevében mi nem ellenezük, csak azt constatáljuk: a testvériség napja még nem érkezett el egyikönkre nézve sem, mert félünk egymástól, és védekezünk; róm. kath. atyánkfiai pedig gúnyosan kérdezhetik: az-e az „evangelium története,“ hogy az evangyeliomi két egyház (legalább az egyike) *kül-segélylyel* is bátyázza magát a másik ellen? Az unió eszméje magasztosabb szerintem; szerencsére hazánkban az egyházalkotmány fontos terén a kálvini eredetű presbyterianismust elfogadta az ágostai egyház is, tehát főbb vonalokban alkotmányunk egy, bibliánk is egy, ez két oly fontos kellék, mik könnyítendik az eszme megvalósulását. Az egyház terén a szerencsétlen nemzetiségi kérdést mellőzni kell s ezzel óriási akadály mozdittatik el az útból. Szébb az unio felé vitorlázás, mint a külsegélylyel is, tehát mindenáron elkülönülés sürgetése.

A „Függelék“ következő darabokat tartalmazza: a) Hontér-féle szabályokat, b) az 1790/91-iki 26. t.-cikket, c) a pesti (1791.) zsinat végzéseit bő kivonathan, d) az egyetemes segély-egylet szabályait, e) a Leopoldi emlék tervét, f) a türelmi rendeletet (miért utólsónak igtatva?); a munka az irodalmi forrásokkal, név- és tárgymutatóval bezáródik.

Az egész munkában mindenütt az ág. hitvallásúak érdeke, érdeme, szerepe, hatása, története stb. levén elsörendüleg és kiemelendöleg feltüntetve, a helv. hitvallásúaké pedig csak néha és mellékesen, az alaposág és helyesség szempontjából jelezni kellett volna a címbe „főleg az ág. hitvallásúak körében“ s akkor semmi kifogás a mű tartalma, módja és iránya iránt.

Egyébiránt a nagyrabecsült szerző jelen munkáját kellemes nyereségnek tartom irányatos volta mellett is s testvéri érzetből óhajtom: vajha mind Bauhofer, mind szerző munkája magyarul is megjelenne! noha ily alakban a magyar reformátusok körében kellemesebb érdeket keltene, mint az evangylikusokéban. Egy lutheranus és egy kálvinista közelebb áll ma egymáshoz a Krisztus, az evangyéliom és s a hitvallások irtánt tanusított hit és tisztelet mellett, mint két lutheranus vagy két kálvinista, kik illuminizmus látszatában felibe emelik eszméjüket a kijentésnek, evangyéliomnak és szánó mosolylyal néznek alá a konfessioikat is méltatni tudó feleikre. Azt hiszem a hitélet mezején jártas buvár, a tisztelt szerző, jól tudja, sőt érti ezt. A „Geschichte der Evangeliums“ általam így fogatik fel, s ezért hő érzettel telem el ág. hitv. testvéreink iránt s mindenkor méltányolni fogom és akarom érdemeiket. Mindkét felekezethez megvultak a multban s megvannak a jelenben hibáik, árnyoldalaik, feddezzük fel ezeket, hogy eltávolithassuk . . . s jöjjön az evangyéliomi testvérek közé a bizalom és összetartozás építő érzete és tudata . . . s az „áldásteljes korszaknak“ nemcsak kezdete, hanem beállása és virulása is akkor fog valósulni nagyobb arányokban. — Nagyon nehéz

idöket élünk, *hithoz a hitet*, s a nap alatt, nincs mi ledöntse e szikla falat.

Debreczen, 1880. jun. 21.

B. F.

LAPSZEMLE.

A *tizenötös bizottság*. E cím alatt a „Religió“ a vallás és tanulmányi alap kezelését ellenörző bizottság kinevezéséről elmélkedvén azt írja: „Körülbelöl egy hónappal ezelött arra kértük ö exját a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogy felhasználva az országgyűlés szünidejét, a katolikus alapok és alapítványok ellenörzésére neveztesse ki ama 15-ös bizottságot, melyről az országházban említést tett, és ime, kedves meglepetésül arról értesülünk, hogy óhajunk teljesítve van, ö felsége a miniszter ur felterjesztésére a bizottságot már kinevezni méltóztatott.“ Köszönetet is mond a „R.“ ö exjának, ki a bizottság kinevezése által „az igazságos kath. ügynek“ nagy szolgálatot tett, igaz, hogy ez csak egy lépés, de majd jó a többi is a végleges megoldás felé, mert szerencsére a katolikusok és a miniszter erre nézve egyetértének. Hanem ugy látszik, hogy a rózsza nem terem tövis nélkül. A „Religió“ ugyanis a hálálkodás mézes-mázos szavai után kissé csipös megjegyzéseket csatol, a melyek azokat a hálányilatkozatokat nagyon is csökkentik értékben s a mely észrevételek a „R.“ részéről amaz alapok körül eddig t. i. a Trefort miniszter ur ö exja által követtet gazdálkodást sokkal élesebben itélik el mint bármi ellenzéki megrovások. Hogyan is szól az egyik jó barát a másik jó barától? „A ki az alapok körül tájékozva van és párt vagy felekezeti elfogultságtól ment; az előtt világos ugyan, hogy ily bizottság szükségének még felmerülni sem lett volna szabad soha; de épen azon körülmény, hogy ennek felmerülni kellett, mutatja a veszélyt, melyben az alapok forogtak, ez a körülmény pedig, „hogy kineveztetett, mutatja a nagy szolgálatot.“ A nagy szolgálat pedig abban áll, hogy e bizottság kinevezése által amaz alapok katolikus jellege ki van tüntetve és mert e bizottság működéséhez van füzve a végleges rendezés reménye. A „Religió“ ugyan tudja, hogy e remény megvalósulása elé az osztozkodók különféle akadályokat fognak gördíteni, de hogy a remény mégis teljesüljön, főleg a katolikusok magatartásától függ, kiknek ajánlitatik, hogy ama bizottság körül sorakozzanak. „Nem képzelhetünk mi oly kormányt, — írja a „Religió“ — legyen az bárminő, mely a katolikusok közös fellépésének ellen állhatna, valamint az alapok végleges eldöntésének kérdésében, ugy az ország ügyeinek rendezésében, törvényei szelleme és irányának meghatározásában.“ — De még messze jártatja elméjét a „Religió.“ Nemcsak katolikus alapok kellenének már neki, hanem katolikus szellemű törvények is. — Sok lesz egyszerre és ennyi áldást még sem érdemel a jó Magyarország.

A mint látszik a „Religió“ és Trefort ö excja nézetét még a katolikusok sem osztják általában s az országgyűlési szünidő boldog csendjét harczias küzdelmek váltják majd fel a parlamentben, mely nem nézheti el, hogy felelős minisztere már dönt oly kérdésben, melyre nézve csak nem régen küldött ki bizottságot; s nem nézheti el azt sem, hogy az ország felelős minisztere egy felekezeti bizottság ellenörzése alá helyeztetik. Egyik politikai nagy lap e bizottságról így itél:

„Ez a bizottság voltaképen nem egyéb, mint a régi helytartó tanács és kancellária egyik osztályának halottaiból való fel-támasztása. Kollegiális hatóság ez a kormány mellett esetleg a kormány fölött s a törvényhozás, illetőleg országgyűlés hatásköréből kizárva. Mi is így ítélünk.

A fentirt ideiglenes bizottság ekép alakított meg: elnöke Majláth György országbíró; tagjai: Simor János bíbornok, herczegprimás, dr. Hajnald Lajos bíbornok érsek, Andaházi Pál és br. Bánhidy Béla orsz. képviselők, Bartha Béla semmitőszéki bíró, gr. Cziráky János főtárnokmester, Hajnik Imre egyetemi tanár, Ipolyi Arnold püspök, Muzslay Sándor földbirtokos, Prileszky Tádé orsz. képviselő, Rudnyánszky Ferencz hites ügyvéd s a bizottság előadója, Schaffer Antal plébánus, br. Sennyei Pál és ifj. Szögyényi Marich László orsz. képviselők.

Ecclesiasticus.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Felhívás. Azon igen tisztelt urakat, kik a „Protestáns Hetilap“-ot járatták, de az előfizetési pénzt a második félévre még nem küldték be, tisztelettel felkérem, hogy azt mielőbb beküldeni méltóztassanak. — Együttal tisztelettel nyilvánítom, miszerint azokat, a kiknek a „Pr. H.“ egész július hóban járt s azt vissza nem küldték, a lapban vett felhívások után sem, előfizetők gyanánt tekintem.

Emlékeztetés. Azon tanulóársaimat, kik Debreczenben 1870. jul. 16-án végezték a theol. tanfolyamot, megbízatásomhoz képest emlékeztetem a jelen év október 3-ik napjára és szerződésünk 5-ik pontjára. *Dorogi Lajos* kisújszállási ref. lelkész.

Megjelent mű. „Örök Harcz.“ Egyházi beszéd. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés megnyitási ünnepélyén. — Sepsí-Szent-Györgyön 1880. május hava 23-án. A ref. templomban tartotta Szász Domokos ref. pap. közjegyző. — Ára 25 kr. Az egész bevétel a Sepsí-Szent-Györgyön építendő ev. ref. új templom javára fordítottatik. Kolozsvárt, nyomtatott Stein János m. k. egyetemi nyomdászánál. A kitűnő szónoknak e kitűnő művét maga magáért is, de egyszersmind a szép célért mindenkinek megvételre ajánljuk.

Eskütagadó magyar követek. Az angol Bradlaugh minapi esete alkalmából egy alapos magyar történész azon észrevételt tette, hogy a Bradlaugh esethez hasonló a magyar országgyűlésen is történt 1729-ben. Az adókulcs kivetésére kiküldött országos bizottság tagjai közt két protestáns megyei követ: Katona Pál és Semberi Sámuel nem akarván szűz Mária nevében esküdni, az országos bizottságból kiveztették őket, sőt az országgyűlésen perbe is fogattak. Az e miatt keletkezett ingerültséget III. Károly azzal csendesíté le, hogy a két követet felmenté a szűz Máriára való esküvéstől.

Mint különböző lapokból olvassuk, a püspök-ladányi ref. egyháznak iskolaépítési segélyül a vallás- és közoktatásügyi miniszter ezer forintot engedélyezett.

Franciaországban az iskolai új főtanács első ülését megtartotta s először is vizsgálata tárgyává tette Jules Ferry közoktatásügyi miniszternek a középiskolai oktatás reformjára vonatkozólag beterveztett tervét. A gymnáziumi oktatás (colléges és lycées) Franciaországban köztudomás szerint 9 évi tanfolyammal bír, ezekhez járul még nem ugyan kötelezőleg, hanem fakultative, a legfelsőbb vagyis philosophiai osztály. Jules Ferry ezen oktatást három fokozat szerint osztja fel; melyek közül mindenik fokozat egy magában meghatározott oktatást nyújt, úgy hogy az a növendék, ki csak az első vagy második fokozatot végezte, habár korlátozott, de magában véve mégis kerek egésznek tevő képzettséggel lép a világba. Az első kör a 9., 8. és 7-ik*) osztályokat fog-

*) A mi szokásunktól eltérőleg az osztályok visszafelé számoltatnak; ugyanis a francziák 9 ik osztálya a mi 1-ső osztályunknak és megfordítva az ő 1-ső osztályuk a mi 9-ik osztályunknak felel meg. Szerk.

lalja magában s felsőbb népiskolai oktatást nyújt: francia nyelv, a német nyelv elemei, Franciaországnak és az új kornak földrajza és története, számolás, természetrajz. Az első kör bevégeztével a növendékek vizsgálatot tesznek le s csak ennek sikeres kiállása után mehetnek a 6-ik osztályba át. A másik körben vagyis a 6. 5. és 4-ik osztályban kezdődik a latin nyelv tanítása, azután továbbképzés a francia és élő nyelvekben p. o. a németben és angolban, a természet tudományokban, Róma, Görögország és Kelet történelmében. Ezen kör bevégeztével a növendék 14—15 életévét éri el; ezen ismét vizsgálatot tesznek, s ennek alapján lépnek a harmadik körbe, mely a 3. 2-ik és 1-ő s illetőleg a bölcsészeti osztályt tehát négy évi tanfolyamot foglal magában. Itt fősúly a görög nyelv tanítására helyeztetik, mely először itt-kezdetik meg, de épen azért annál nagyobb gond fordítandó reá. Ez az egyetlen pont, melyre nézve a főtanács egy része a miniszterrel nem értett egyet; azt kívánják ugyanis némelyek, hogy a görög nyelvet már a 4-ik osztályban kell megkezdeni; ez ellen a miniszter azon éllenvetést teszi, hogy ily nemű változtatás, az ő tantervét fokozatos bevégeztetésétől megfosztaná, a minnek pedig ő és a közvélemény oly nagy becset tulajdonit.

Angliából. Londonban az ugynevezett májusi gyűlések lefolytak volt. Azok tárgyalásai folytán bepillanthatunk a keresztyén egyletek nagyszerű tevékenységébe. — Azon 58 társulat, melyek ott évi gyűléseiket tartották, mintegy 20.692,028 frtról mint bevételről tettek jelentést. Ezen gyűlések többnyire az Exeter Hallban tartattak, melyet midőn áruba bocsátattak, az ifjusági egyesület 5 barátja 500.000 márkáért (300,000 frt körül) vett meg árverésen. A 78 év óta fennálló britt és külföldi biblia-társulat ünnepélyén Earl Shaftesbury már 32-ik ízben elnökösködött. Ezen társulat összes jövedelme az elmúlt évben 4.267,480 márk, mintegy 22.569,488 frt volt; ügynököket a világ minden részében tart. Ehez csatlakozott aztán a négy nagy angol missio-társulatnak u. m. a püspöki egyházinak, a Wesleyt követőknek, a londoninak s az evangeliumot terjesztő társulatnak ünnepélye. Csak az angol társulatok többet költenek missióra, mint az egész r. kath. egyház; az elmúlt évben költöttek pl. 12.421,140 márkát, mintegy 7.452,684 frtot. Chinában az evangelium terjesztésére újabb kedvezőbb kilátások nyíltak. A Wesley-követők, kiknek missiója a pogány tartományokban hanyatlást mutat Németország ev. egyházaiban elért fényes eredményekről tudósítanak. A londoni társulat különböző nevezetű protestánsoktól alapított, most valósággal a congregationalisták kezei közt van. A tractatus társaság a maga iratait 130 nyelven adja ki. Jelenleg Belgiumban és Franciaországban fejt ki nagyobb tevékenységet, a hol még a protestáns mozgalom tart. A londoni városi missio-társulat 447 városi missionariust foglalkoztat, kik szakaszokban különböző munkatért művelnek. (Vége köv.)

Felolós szerkesztő és kiadótulajdonos: *Jóó István.*

Főmunkatárs: *Toth Sámuel.*

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A csurgói ev. ref. 6 oszt. gymnáziumban egy tanári állomás betöltendő levén, kötelessége lesz a választandó tanárnak tanítani, mint a III-ik oszt. főnöke: a latin nyelvet, a III. és IV-ik osztályban. — Történelmet: a IV. V. VI-ik osztályban. Földrajzot: a IV. osztályban. Vallást: a III-ik és IV-ik osztályban.

Jövedelme lesz évi 600 o. é. forint s szabad lakás; egy hold föld felerészben szántó, felerészben rét, esetleg lakás és földek helyett 100 frt készpénz; kész fizetése 5 évenként 50 frttal javíttatik, míg az összeg 800 frtra emelkedik.

3 év alatt oklevelet szerezni tartozik.

A tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagja.

Próba év 2.

A pályázati okmányok, u. m. érettségi s iskolai bizonyítvány, kereszteleési anyakönyvi kivonat, előélet, szolgálati s erkölcsi igazolvány, egészségi állapotot tanúsító járás, illetőleg városi orvosi bizonyítvány alólírottához be küldendők, folyó évi auguszt. 7-ig.

Kelt Hedrahelyt, 1880. július 7. u. p. Kadarkut.

2—3

Körmendy Sándor esperes.